

Prispevki slovenskih geologov v časopisu Delo

Vsake toliko časa je v časopisu Delo priobčen prispevek katerega od mojih kolegov. Zelo verjetno je, da se nas bralec Dela v večini teh prispevkov zapomni najprej po načinu pisanja. Zelo verjetno tudi ugotovi, da ga v teh prispevkih pisci seznanjajo s kulturo komuniciranja med nami.

Ne zaradi še enega "dajanja lekcije", temveč v želji, da bi se izboljšalo naše komuniciranje, bom v tem svojem kratkem sestavku poskušal pred vse drugo postaviti pomen logike in kritičnega mišljenja v komuniciranju. Kolikor je potrebno in kolikor morem, bom vzel iz doseženega v znanosti uma. Jezik sestavka sem zavestno približal Miltonovemu modelu jezika.

Bistvena vprašanja v nastajajoči demokraciji in nič manj bistvena vprašanja za demokratično družbo so: kako presoditi izražanje in ravnanje drugih in sebe ter kaj je potrebno za racionalno prepričanje in racionalne odločitve. Podobna vprašanja že dolgo spremljajo človeka. Del znanosti uma so postala vprašanja že za Sokrata (Sokratovo vpraševanje).

V komuniciranju se zato hote ali ne hote soočamo z zakoni logike. Potrebni so nam, ko beremo, poslušamo ali gledamo reklame, poslovneže, politike, sodelavce, znance in celo geologe, da nam ne "prodajajo" karkoli ali ko se hočemo izraziti sami. Zakoni logike pa imajo v Boolovi koncepciji (G. Boole, *An investigation of the laws of thoughts*) – ki je pripravila temelje sodobni logiki – opraviti s pravilnim delovanjem uma. Po Boolu je razmišljanje tihi dialog s samim seboj, ki se izrazi v jeziku. Ali se pri izražanju poleg komponent in dimenzij logike zavedamo še komponent in dimenzij razmišljanja in odločanja?

Teoretiki kritičnega mišljenja (npr. H. Siegel) kot ene od sodobnih metod razmišljanja, trdijo, da naše razmišljanje in odločanje večinoma nepravilno vodijo poteze posameznikovega uma, želje, motivi, interesi. Koncept kritičnega razmišljanja pa je racionalno, reflektivno, multilogično sklepanje, ki mora zadostiti epistemološkim zahtevam in intelektualnim standardom. Nasprotje poštenemu, resnicoljubnemu kritičnemu mišljenju predstavlja zoženo sebično, egocentrično ali etnocentrično kritično razmišljanje, ki ga je teorija označila z negativnim moralnim predznakom.

Ko si dovolim pisati o pomenu logike in kritičnega mišljenja v komuniciranju, mislim torej na znanstveno disciplino in znanstveno metodo ter izključujem sklepanje in kritičnost enostavnega razuma. Enostavni razum je namreč le nevidni kolaž podzavestnih, osebnostnih navad, izkušenj in vzgoje, pridobljenih od malih nog. Poznavanje razlike med enostavnim razumom in znanstvenim razmišljanjem tudi lajša prepoznavanje vloge iracionalnega (sem štejem domovinsko čustvo, izraženo po enostavnem razumu), prejuduciranja, naše ozkosti in pozunanjenosti, kakor ju je poimenoval Trstenjak (A. Trstenjak, *Dvajseto stoletje in pogled čez*) v komuniciranju in ravnanju.

Povrhu tega v zdaj že znameniti knjigi *The fifth discipline* P. M. Senge opredeli enostavni razum kot mentalne modele z izredno močjo omejevanja posameznika in okolja.

Logika in kritično mišljenje sta temeljni metodi obrambe pred nedemokracijskimi, necivilizacijskimi in drugimi zavestno ali nezavestno slabimi in škodljivimi nameni in ravnanjem. Opremljata nas z inštrumenti in občutljivostjo za zaznavo formalnih in neformalnih komponent razmišljanja in jezika, neobhodnih za jasno, uspešno in pomenljivo komuniciranje, za pravilno demonstracijo naših pogledov, predvsem za demonstracijo objektivne resnice, za razločitev racionalnega od iracionalnega ter moralno in etično zdravega od nezdravega.

Prepričan sem, da bi najprej upoštevanje logike in kritičnega mišljenja izboljšalo komuniciranje med nami. Prineslo bi več intelektualnega občutka skromnosti, resnice, pravičnosti in tako tudi zaupanja. Zaupanje pa je v teoriji modernega managementa tako pomembno, da mu pripisujejo moč uspešnosti.

Bogomir Jelen